

## ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕВФЕМІЗМІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Сахарова Н.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – канд. філол. наук, ст. викладач Мовчан Д. В.

Евфемізм (від грец. *euphémia* — пом'якшений вислів, від *eu* — добре і *φωσι* — говорю, кажу) — слово або вислів, троп, що вживається для непрямого, прихованого, зокрема пом'якшеного, ввічливого позначення певних предметів, явищ, дій, замовчування їх прямої назви (вже наявної при перейменуванні або логічно найбільш умотивованої при первинному найменуванні) [3, 173]. Вживання евфемізмів у мові тісно пов'язане із намаганням замінити соціально або психологічно неприйнятні номінації на аналогічні, але з більш нейтральним значенням, тому евфемізми можна розглядати як естетично доцільні засоби передачі інформації [4].

Причинами виникнення евфемізмів вважаються табу та заборони [5, 1]. Емоційною основою табу виступає відчуття страху перед міфічними істотами, персоніфікованими явищами природи тощо, тоді як в основі слів-табу сучасного походження лежать поняття і міркування морального характеру. Мовне табу обумовлене соціальними чинниками, а тому відображає специфіку культурного та соціального розвитку суспільства. Багато сучасних евфемізмів завдячують своїм існуванням появою нових соціально-політичних доктрин, і перш за все — доктрині політичної коректності, що полягає в заміні образливої та потенційно образливої лексики, пов'язаної з расовою, релігійною, культурною чи сексуальною дискримінацією.

Серед евфемізмів виділяють суспільно-естетичні (*der Suizid* замість *der Selbstmord*), соціально-моральні (*andersherum* замість *homosexuell*), релігійні (*der Große Geist* замість *der Gott*) та політичні (*die Dritte Welt* замість *Entwicklungsländer*).

Сфера використання евфемізмів обумовлює їх розподіл: на загальноживані евфемізми національної літературної мови (*katastrophal – dramatisch*); класові та професійні евфемізми та дисфемізми (*der Hospitalaffe – die Krankenschwester*); сімейно-побутові евфемізми (*Augenpflege betreiben – schlafen, der Hirsch – ein betrogener Ehemann*).

Завдяки евфемізмам виникають нові значення поряд зі старими значеннями слів, вони збагачують словниковий склад мови, саме тому їх слід розглядати як семантично-словотворчу категорію [1].

Головними семантичними процесами, внаслідок яких утворюються евфемістичні субститути, виступають метафоризація (*das Perlhuhn* – краля, *der Pommesperanzer* – товстун, *der Pechvogel* – невдаха), метонімія (*du lieber Himmel* – сили небесні, *der Kniffel* – ледар, *waffeln* – говорити нісенітницю, *das Bauchweh* – страх) та літота (*unwahr, nicht wenig* – небагато; *genug getrunken haben* – бути сп'янілим); а також іншомовні запозичення (*die Hostess* замість *die Prostituierte* – повія, *sigma phi* замість *die Syphilis*, – сифіліс), фонетичні заміни (*historisch* замість *hysterisch* – істеричний) та перифраза (*der Versucher* – чорт, диявол, *der Flachkram* – нісенітниця). Серед морфологічних способів евфемізації виділяють негативну префіксацію (*der Untreu* замість *der Verräter*), суфіксацію (*dicklich* – огрядний замість *dick* – товстий) та еліпсис (*einen kalten A... haben* – *einen kalten Arsch haben* – померти).

Серед дослідників немає єдності щодо визначення основних функцій евфемізмів. Проте всі вони сходяться на думці, що вживання евфемізмів націлене на безконфліктну комунікацію, уникнення мовного дискомфорту та політкоректність. Використання евфемістичних одиниць також обумовлене прагненням узгодити комунікативний процес і ситуативність мовленнєвого акту.

Особливої уваги заслуговує класифікація функцій евфемізмів В. Б. Великороди, здійснена на основі аналізу їх прагматичних особливостей. Дослідниця виділяє такі функції, як вуалітивна, кооперуюча, превентивна, риторична, елевативна, конспіративна та дистортивна [2, 6].

Вуалітивна функція – це функція маскування. Вона спрямована на намагання мовця приховати чи завуалювати певні аспекти інформації від реципієнта, або ж висвітлити певні події у бажаному світлі. Найчастіше вона використовується в публіцистичному стилі мовлення, тобто промовах політичних та громадських діячів (*der Kamerad* у значенні *der Soldat, ein Spiel* замість *der Krieg*).

Кооперуюча функція полягає у бажанні мовної співпраці, вона тісно пов'язана з дипломатією (*der Patient* – *der Kranke*). Зазвичай цією функцією наділена переважна більшість евфемізмів, проте, якщо адресант має свідомий намір заплутати реципієнта чи надати йому неточні або неправдиві факти, про неї не може йти й мови, адже у процесі спілкування це призведе до непорозуміння, а головною метою кооперуючої функції є прагнення уникнути комунікативного конфлікту.

Превентивна функція виявляється у безпосередньому зв'язку евфемізмів і табу, які надійно закріпилися у нашій свідомості, наприклад, табу релігії, смерті та хвороб (*dahingehen, die Welt verlassen, den letzten Hauch vor sich geben, aus der Welt gehen, seine Tage beschliessen* у значенні *померти*).

Риторична функція має на меті вплив на адресата, прагнення маніпулювати його вчинками, спонукати його до дії (*ökonomisch – sparsam, billig*).

В основі елевативної функції лежить перебільшення, спричинене прагненням прикрасити реальність, (як то назви непрестижних професій, товарів, установ) або ж завуалювати її до невпізнання (*die Lokalität – die Toilette, der Bau – das Gefängnis, die Blume* замість *die Drogen*). Вживання евфемізмів з елевативною функцією простежується у сферах реклами та політики. Такі евфемістичні одиниці доволі часто набувають гумористично-іронічного характеру через прагнення адресанта заволодіти увагою аудиторії, розвеселити її тощо.

Конспіративна функція притаманна евфемізмам-субститутам, до яких найчастіше вдаються члени певної вікової, професійної чи будь-якої іншої соціальної групи. Вона має безпосереднє відношення до арго, і розрахована на те, щоб людина, яка не належить до тієї чи іншої суспільної групи, не зрозуміла про що, власне, йде мова (*entlüften – ausbluten, durchbluten*).

Дистортивна функція евфемізмів виявляється у спотворенні інформації і притаманна політичним, медичним евфемізмам, евфемізмам реклами (*die brüderliche Hilfe – die Invasion*).

Вживання евфемізмів позитивно впливає на процес комунікації, допомагає уникнути конфліктів у суспільстві та демонструє ввічливість та прагнення до порозуміння, надає емоційній забарвленості спілкування позитивного відтінку. Евфемізми відображають світогляд і моральні цінності суспільства, допомагають збагнути специфіку мовної культури.

**Перекладацькі інновації: матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 13–14 березня 2014 р. / редкол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова, О. О. Жулавська та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – 172 с.**